

1. Referentie

Referentie	Van den Bergh, B., Ackaert, L. & De Rycke, L. (Eds.) (2003). <i>Tienertijd. Communicatie, opvoeding en welzijn in context: 10- tot 18-jarigen, ouders en leerkrachten bevraagd</i> . Antwerpen: Garant.
Taal	Nederlands
ISBN	90-441-1359-3
Publicatievorm	Reader

2. Abstract

In het boek vormt de relatie tussen tieners, opvoeders en maatschappij de rode draad.

De beleving van tieners in diverse 'opvoedende' contexten staat centraal. De wijze waarop zij – via communicatie en opvoeding – de omgang met belangrijke anderen thuis en in school ervaren wordt in kaart gebracht. Het belang van deze omgang voor het welzijn van tieners wordt toegelicht en ter discussie gesteld. Zowel de belevingen van tieners als de belevingen van ouders en leerkrachten komen in aan bod.

Het boek is van 'binnenuit opgebouwd'. In de eerste hoofdstukken komt een analyse van de leefsituatie in het gezin – de microcontext – aan bod. Nadien staat een analyse van klas en school – de mesocontext – centraal en tot slot worden op een specifieke wijze een aantal elementen van de macrocontext geanalyseerd. Een historisch analyse van de 'pedagogisering' van de maatschappij en een meta-theoretisch model voor 'ontwikkeling' vormen samen met een beschrijving van het onderzoekszetel de wegwijzer voor de hoofdstukken waarin de onderzoeksresultaten belicht worden. De hoofdstukken die losstaan van het empirisch onderzoek, betreffen hoofdstukken 3 en 12. In Hoofdstuk 3 worden een aantal voor- en nadelen over het gebruik van pc's bij bevraging van tieners geschetst. Hoofdstuk 12 brengt een demografische analyse vanuit het perspectief van kinderen wat, gezien het gebruikelijke 'huishouden' – perspectief vernieuwend is. Tot slot worden in hoofdstuk 13 de belangrijkste resultaten samengevat en kritisch beschouwd, vnl. tegen de achtergrond van de 'pedagogisering' van de samenleving. Heel wat hoofdstukken eindigen met beleidssuggesties.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Gezin, onderwijs, welzijn
Trefwoord(en)	Communicatie, depressiesymptomen, echtscheiding, gezin, kindbeeld, kindperspectief, leerkrachten, onderwijs, ontwikkeling, opvoeding, ouderperspectief, ouders, schoolbeleving, tieners, tijdsbesteding, tijdsdruk, welzijn, zelfwaardering

4. Onderzoekers

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Leen Ackaert , Lieven De Rycke, Edith Desiree de Leeuw, Joop Hox, Eef Goedseels, Annouschka Laenen, Edith Lodewijckx, Veerle Stevens, Christine Van Peer, Bea Van Den Bergh & Neelke Vernaillen Centrum voor Bevolkings -en Gezinsstudie (CBGS) Markiesgebouw Markiesstraat 1 1000 Brussel Tel: 02/ 553 35 69 Fax : 02/ 553 35 57 info@cbgs.be http://www.cbgs.be

5. Probleemstelling en onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Rond 1750 kwam er een opsplitsing, of dichotomisering van volwassenen enerzijds en kinderen en jongeren anderzijds. Het is een patroon dat ingebakken zit in de manier waarop in onze samenleving met kinderen wordt omgegaan en heeft veel te maken met een proces dat in de historische pedagogiek door Depaepe werd aangeduid als 'de pedagogisering van de samenleving'. In Tienertijd wordt nagegaan of het postmodernisme dit 'moderne' patroon ten gronde veranderd heeft. Daartoe worden de beleving van tieners in diverse 'opvoedende' of 'pedagogische' contexten in kaart gebracht. De relatie tussen opvoeder-kind staat telkens centraal.
-----------------	---

6. Methode

Onderzoeks-methode	Literatuur studie en kwantitatief onderzoek o.b.v.: <i>CBGS/KRC – Onderzoek Leefsituatie 10- tot 18-jarigen (2000):</i> Vragenlijst met gesloten vragen, CASI (Computer Assisted Self Interviewing) klassikaal begeleid self interviewing survey onderzoek, n = 1955 Vlaamse tien – tot achttienjarigen Vragenlijst met gesloten vragen, self interviewing, survey onderzoek, n = 1202 Vlaamse ouders (2000) Vragenlijst met gesloten vragen, self interviewing, survey onderzoek, n = 35 Vlaamse leerkrachten (2000) <i>CBGS – Onderzoek Leefsituatie Kinderen (1994-1995):</i> Vragenlijst met gesloten en open vragen, begeleid self interviewing, survey onderzoek, n = 1798 Vlaamse zes- tot twaalfjarigen (1995) Vragenlijst met gesloten en open vragen, self interviewing, survey onderzoek, n = 1192 Vlaamse ouders (1995) Vragenlijst met gesloten vragen, self interviewing, survey onderzoek, n = 109 Vlaamse leerkrachten (1995)
Onderzochte groep	Zie onderzoeksmethode
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Microniveau	De analyse van de belevingen van tieners in hun gezin brengt o.m. aan het licht dat afwezigheid van negatieve relatie kenmerken tussen ouder en kind geen synoniem is voor aanwezigheid van positieve relatie kenmerken. Een minderheid van de Vlaamse tieners groeit op met een problematische ouder-kind relatie. Slechts de helft van de bevraagde tieners spreekt zich volmondig uit over een positieve communicatie met vader; met moeder is dat vijf à zes tieners op tien (Ackaert, Stevens & Van den Bergh). Laten we ouders over deze communicatie aan het woord dan beoordelen zij de communicatie met hun kinderen positiever dan hun 10 - tot 13 jarige en vooral hun 14 - tot 18 jarige kinderen zelf (Van den Bergh, Goedseels, Laenen, Ackaert & De Rycke). Een niet onbelangrijk aantal tieners groeit op in een gezin die het moeilijk heeft om eindtjes aan elkaar te knopen - vooral tieners uit één-ouder-gezinnen ervaren financiële tekorten – en één ouder op vier vindt zijn dagtaak zwaar tot heel zwaar (Ackaert, Stevens & Van den Bergh). Maar ondanks de zware dagtaak of het lagere inkomen van ouders uit een één-ouder-gezin slagen deze ouders erin om een even positieve relatie met hun kinderen op te bouwen. Tieners van zwaar belaste ouders omschrijven hun relatie met hun ouder niet noodzakelijk als negatiever dan kinderen van minder zwaar belaste ouders (Van den Bergh, Goedseels, Laenen, Ackaert & De Rycke). Tieners uit één-ouder-gezinnen hebben evenveel positieve communicatie met en voelen zich evenveel aanvaard door hun ouder als tieners uit twee-ouder-gezinnen. De relatie met de (afwezige) vader is wel beduidend negatiever dan de vader-kind relatie in andere gezinnen (Van Peer). In het boek wordt ook nagegaan in welke mate de ouder-kind relatiekenmerken een risico dan wel een bescherming vormen voor het welzijn van tieners. Er wordt vastgesteld dat jongens een hogere zelfwaardering hebben dan meisjes en dat jonge tieners zichzelf en hun competenties meer naar waarde schatten dan 15 - tot 17 jarigen (De Rycke & Van den Bergh). 25% van de tieners zegt dat ze soms depressiesymptomen bij zichzelf ervaren. 3 tot
-------------	---

	17% van de tieners zegt dat ze heel vaak tot bijna altijd depressiesymptomen bij zichzelf ervaren (Ackaert & Van den Bergh). Wanneer tieners weten dat hun ouder hen aanvaard zoals ze zijn, wanneer hun ouder betrokken is bij hun dagelijks doen en laten zonder dat de tiener zich daarom gecontroleerd voelt, wanneer ze binnen de ouder-kind relatie ook autonoom kunnen zijn en wanneer een sporadische ruzie met hun ouder geen weerslag heeft op hun positieve communicatie met hun ouder dan schatten tieners zichzelf en hun competentie naar waarde in (De Rycke & Van den Bergh). Ook bij het uitblijven van depressiesymptomen spelen deze relatietekenen een rol. Anderzijds tonen de onderzoeksgegevens ook aan dat ouder-kind relatietekenen niet als 'de' oorzaak van een meer problematische vorm van een depressie bij tieners mag bestempeld worden. Bij een problematische vorm van een depressie kan de directe sociale omgeving nog weinig doen (Ackaert & Van den Bergh).
Mesoniveau	De onderzoeksgegevens tonen o.m. aan dat de helft van de tieners het goed kan vinden met z'n leerkracht. Toch wil dit niet zeggen dat de betrokkenheid van de leerkracht en de inspraak van tieners in de klas niet beter kan. Meer dan de helft van de tieners zegt dat ze niet kunnen meebeslissen over de regels in de klas. Maar één tiener op vijf is ervan overtuigd dat de leerkracht om hem geeft. Maar één tiener op drie zegt dat iedereen in de klas op dezelfde manier gestraft wordt door de leerkracht (Goedseels & Van den Bergh). De meeste leerkrachten vinden nog steeds voldoening in hun job. Anderzijds vinden ze ook dat hun taak de laatste jaren zwaarder is geworden. Te veel opvoedingstaken worden naar hen doorgeschoven, zonder dat er voldoende ondersteuning is. Eén derde van de leerkrachten ervaart te weinig steun bij de begeleiding van leerlingen met leermoeheid, leermoeilijkheden, gedragsproblemen, leerlingen die thuis emotioneel verwaarloosd of mishandeld worden. 16% van de leerkrachten redt het ronduit niet (Stevens, Van den Bergh, Ackaert, Goedseels).
Macroniveau	De analyse van de leefsituatie van tieners op macro-niveau brengt o.m. aan het licht dat het beleid meer aandacht moet hebben voor kinderen. De helft van de bevroegde ouders vindt dat het beleid te weinig aandacht heeft voor kinderen. Meer dan 80% van de ouders meent dat het beleid een meer beduidende rol moet spelen in de verkeersonveiligheid, de werkloosheid, de schending van de rechten van kinderen en de stijgende kosten voor het grootbrengen van kinderen. Meer dan 70% van de ouders zegt dat het beleid meer aandacht moet hebben voor kinderrechten, de problemen van voor- en naschoolse opvang, en criminaliteit (Van den Bergh & Laenen).
Kindperspectief	De analyses van de Rijksregistergegevens illustreren dat overheidsstatistieken over de gezinscontext van kinderen het best vanuit het 'kindperspectief' gebeuren. Vanuit het gebruikelijke 'huishoudensperspectief' zou 33% van de Vlaamse huishoudens slechts één kind tellen. Vanuit het 'kindperspectief' heeft 19% van de kinderen geen broer of zus (Lodewijckx & Vernaillen).

8. Publicaties op basis van het zelfde onderzoek

CBGS/KRC – *Onderzoek Leefsituatie 10- tot 18-jarigen (2000):*

Treffers, Ph.D.A., Goedhart, A.W., Veerman, J.W., Van den Bergh, B., Ackaert, L. & De Rycke, L. (2002). *Competentiebelevingsschaal voor adolescenten (CBSA). Handleiding*. Lisse: Swets Test Publishers.

Ackaert, L. & Van den Bergh, B. (2002). Een zoekproces naar de prevalentie van 'geweld tegen kinderen in het gezin'. In Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen in Gezinnen (Ed.), *Geweld tegen kinderen in gezinnen* (pp.92-100).

Van Ranst, N., Van den Bergh, B., & De Rycke, L. (2002). Bezorgdheid en waarden in de huidige opvoedingssituatie. Vaders anders dan Moeders? In H. Van Crombrugge et.al. (Eds.), *Vaders in Soorten. Vaders in soorten en maten gewikt en gewogen* (pp.147-156). Tielt: Lannoo.

Van den Bergh, B., Goedseels, E., Laenen, A., Ackaert, L. & De Rycke, L. (2002). Zo vader zo zoon, zo moeder zo dochter? Vaders, moeders en tieners over communicatie en 'tijd' in het gezin. In H. Van Crombrugge et.al. (Eds.), *Vaders in Soorten. Vaders in soorten en maten gewikt en gewogen* (pp.131-146). Tielt: Lannoo.

De Rycke, L. (2003). Beleving van het gezin: de relatie tussen ouders en kinderen. In L. Ackaert, P. Brants, L. De Rycke & B. Van den Bergh (Eds.), *Kom je dat thuis eens vertellen? Visies van ouders en kinderen op het dagelijkse leven in het gezin* (pp. 53-84). Leuven: Acco.

Stevens, V., Van den Bergh, B., Ackaert, L. & De Rycke, L. (2001). Belevingen en opinies van leerkrachten (1995 en 2000). Leerlingen met problemen, taakbelasting, opvoedingswaarden en (beleids)verantwoordelijkheid. CBGS-Working Document, 2001/3. Brussel: Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie.

CBGS – Onderzoek Leefsituatie Kinderen (1994-1995):

Van den Bergh, B. (1997). *Kindertijd. Kinderen en ouders over de leefsituatie van kinderen op lagereschoolleeftijd in Vlaanderen*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Van den Bergh, B. (1999). Jongens versus meisjes: zelf- en leerkrachtbeoordeling op de CBSK en CBSL. *Kind en Adolescent*, 20, 93-103.

Van den Bergh, B. (1999). Het belang van zelfwaardering bij jongens en meisjes in de lagere school. De visie van Susan Harter en gegevens uit een representatief onderzoek in Vlaanderen. *Welwijs*, 10, (2), 97-111.

Van den Bergh, B. & De Rycke, L. (2000). *The influence of objective and subjective family features on self-concept in children: the importance of the child's perception*. CBGS-Working Document, 2000/1. Brussel: CBGS.

Van den Bergh, B. & De Rycke, L. (2003). Measuring the multidimensional self-concept and global self-worth of 6-to-8-years olds. *Journal of Genetic Psychology*, 2, (164), 201-225.

Van den Bergh, B. & Marcoen, A. (1999). Harter's Self-perception Profile for Children: Factor Structure, reliability, and convergent validity in a Dutch-speaking Belgian sample of fourth, fifth and sixth graders. *Psychologica Belgica*, 39, (1), 29-47.

Van den Bergh, B. Molenberghs, G. & Shkedy, Z. & Bruckers, L. (1999). *Voor- en na-schoolse kinderopvang in de lagere school: resultaten uit het CBGS – Onderzoek leefsituatie kinderen*. CBGS-Working Document, 1999/5. Brussel: CBGS.

Van den Bergh, B. & Van den Bulck J. (1999). Media use and supportive parent-child communication in pre-adolescents: the importance of perceived parental guidance and other mediating factors. *Communications, the European Journal of Communication Research*, 24, 329-350.

Van den Bergh, B. & Van den Bulck J. (1999). Media en communicatie in het gezin: een onderzoek bij 10- en 11-jarigen. *Bevolking en Gezin*, 28, (1), 91-115.

Van den Bergh, B. & Van den Bulck J (Eds.). (2000). *Children and media: Multidisciplinary approaches*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Van den Bergh, B. & Van den Bulck J. (2000). Parental media guidance, communication and self-concept in pre-adolescents. In B: Van den Bergh & J. Van den Bulk (Eds.), *Children and media: Multidisciplinary approaches*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Van den Bergh, B., Van Gils, J. & Van Dongen, W. (2001). De leefsituatie van kinderen en jongeren binnen gezin en maatschappij. In W. Van Dongen, M. Beck & E. Van haute (Eds.). *Beroepsleven en gezinsleven. Het combinatiemodel als motor voor een actieve welvaartsstaat?* (pp.117-148). Leuven / Apeldoorn: Garant.

Van den Bergh, B. & Van Ranst, N. (1997). Welzijn van het kind in het gezin: LISREL-analyse van objectieve en subjectieve factoren uit de directe gezinsomgeving. *Bevolking en Gezin*, 1, 43-74.

Van den Bergh, B. & Van Ranst, N. (1998). Self-concept in children: Equivalence of measurement and structure across gender and grade of Harter's Self-Perception Profile for Children. *Journal of Personality Assessment*, 70, 564-582.

Van den Bulck J. & Van den Bergh, B. (1998). De invloed van communicatiepatronen in het gezin op mediagebruik. Een onderzoek bij 10- en 11-jarigen. *Communicatie*, 27, (4), 27-45.

Van den Bulck, J. & Van den Bergh, B. (2000). The influence of perceived parental guidance patterns on children's media use: gender differences and media displacement. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 44, 329-348.

Van den Bulck, J. & Van den Bergh, B. (2000). Parental guidance of children's media use and conflict in the family. In B Van den Bergh & J. Van den Bulk (Eds.), *Children and media: Multidisciplinary approaches*. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Stevens, V., Van den Bergh, B., Ackaert, L. & De Rycke, L. (2001). *Belevingen en opinies van leerkrachten (1995 en 2000). Leerlingen met problemen, taakbelasting, opvoedingswaarden en (beleids)verantwoordelijkheid*. CBGS-Working Document, 2001/3. Brussel: CBGS.

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

In de eerste hoofdstukken komt een analyse van de leefsituatie in het gezin – de microcontext – aan bod.

Hoofdstuk 4 (Ackaert, Stevens & Van den Bergh) geeft de verdeling van risico- en protectieve factoren in de Vlaamse gezinnen weer. Dit gebeurt op basis van de sociaal-economische context van één- en twee oudergezinnen en de visie van tieners op hun communicatie met hun ouders, broers en zussen en op hun opvoeding.

In hoofdstuk 5 (Van den Bergh, Goedseels, Laenen, Ackaert & De Rycke) wordt nagegaan hoe sterk de visie van tieners op communicatie en opvoeding in het gezin verschilt van die van ouders. De arbeidssituatie en tijdsbeleving en –belasting van ouders wordt onderzocht en er wordt nagegaan of de zwaarte van de dagtaak van de ouder een invloed heeft op communicatie en opvoeding in het gezin.

Hoofdstuk 6 (Van Peer) gaat na of de situatie van éénoudergezinnen en kinderen in wisselende gezinssituaties al dan niet een risico inhoudt voor de wijze waarop communicatie en opvoeding in het gezin verlopen.

In hoofdstuk 7 (De Rycke & Van den Bergh) wordt onderzocht welke communicatie- en opvoedings-kenmerken een invloed hebben op het welzijn van tieners, zoals hun zelfwaardering.

In hoofdstuk 8 (Ackaert & Van den Bergh) wordt een theoretisch kader geschetst voor de studie van depressie bij tieners en wordt onderzocht of hun opvoeding en hun communicatie met hun ouders in relatie staan met de mate waarin tieners depressiesymptomen bij zichzelf ervaren.

Nadien staat een analyse van klas en school – de mesocontext – centraal.

In hoofdstuk 9 (Goedseels & Van den Bergh) richten we de aandacht op de beleving van de relatie met de leerkracht en de structuur in de klas en de school.

Hoofdstuk 10 (Stevens, Van den Bergh, Ackaert & Goedseels) vergelijkt de visie van leerkrachten uit 1995 en 2000 betreffende taakbelasting, ervaren ondersteuning en de opvoedingswaarden die zij belangrijk vinden.

Tot slot worden op een specifieke wijze een aantal elementen van de macrocontext geanalyseerd.

Hoofdstuk 1 benadert de ‘opvoedeling’ - ‘opvoeder’ relatie vanuit een historische maatschappelijke context en licht toe hoe een meta-theoretisch model voor ontwikkeling de maatschappelijke visie op de ‘opvoeding’ – ‘opvoeder’ relatie kan verruimen.

In hoofdstuk 11 (Van den Bergh & Laenen) wordt een vergelijkende analyse gemaakt betreffende de visie van ouders en leerkrachten uit 1995 en 2000 met betrekking tot de zorgwekkendheid van de maatschappelijke context waarin tieners opgroeien en hun verwachtingen aangaande het beleid en aangaande opvoeders/leerkrachten en tieners om daaraan iets te doen.

In hoofdstuk 13 (Van den Bergh) worden de belangrijkste resultaten samengevat en kritisch beschouwd, vnl. tegen de achtergrond van de ‘pedagogisering’ van de samenleving.

De hoofdstukken die losstaan van het empirisch onderzoek, betreffen de hoofdstukken 3 en 12. In hoofdstuk 3 (de Leeuw & Hox) worden een aantal voor- en nadelen over het gebruik van pc's bij bevraging van tieners geschetst. Hoofdstuk 12 (Lodewijckx & Vernaillen) brengt een demografische analyse vanuit het perspectief van kinderen wat, gezien het gebruikelijke ‘huishouden - perspectief’ vernieuwend is.